

ES KONKURENCIJOS TEISĖS EKONOMINIO POŽIŪRIO Į INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISES PROBLEMAS

Paulius Grendelis

Mykolas Romeris universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: pagrendelis@stud.mruni.eu

Pateikta spaudai 2021 m. balandžio 23 d., parengta spaudai 2021 m. birželio 11 d.

DOI: 10.13165/JUR-21-28-1-06

Santrauka. ES rinkoje sparčiai ryškėja bylų tendencija, kai išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra apribojami, remiantis dabartiniu ES konkurencijos teisės ekonominiu požiūriu į intelektinės nuosavybės teises. Šis faktas suponuoja poreikį ištirti šį ekonominį požiūrį ir išsiaiškinti, ar išimtinių teisių turėtojų veiksmai nėra neproporcingai ribojami, ignoruojant galimas tokių apribojimų pasekmes ir intelektinės nuosavybės teisių egzistuojančią naudą. Straipsnyje yra nagrinėjamos ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises esamos problemos, dėl kurių, labai tikėtina, kad dabartiniai išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra neproporcingai varžomi inovacijų sąskaita esamos veiksmingos konkurencijos naudai. Straipsniu yra siekiama suformuoti alternatyvų ir labiau dinamišką ES konkurencijos teisės ekonominį požiūrį į intelektinės nuosavybės teises, kuriuo remiantis, išimtinių teisių turėtojų veiksmai galėtų būti pateisinti, įvertinus ne tik ES konkurencijos teisei svarbius elementus, bet ir egzistuojančią intelektinės nuosavybės teisių naudą.

Reikšminiai žodžiai: konkurencijos teisė, intelektinės nuosavybės teisė, ekonominis požiūris, ekonominis bendrumas, statinė konkurencija, dinamiška konkurencija, dinaminis veiksmingumas, protingumo taisyklė.

Įvadas

Sparčiai besivystant technologijoms, šiuo metu ES rinkoje stebima didėjanti bylų tendencija, kai išimtinių teisių turėtojų veiksmai, įgyvendinant intelektinės nuosavybės teises, yra pripažįstami pažeidžiantys ES konkurencijos teisės imperatyvus (SESV 101 str. ir / ar SESV 102 str. nuostatas). *Microsoft*¹ byloje pripažinta, kad atsisakymas suteikti intelektinės nuosavybės teisių licenciją gali pasireikšti piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, todėl ES konkurencijos teisė gali nutraukti tokį piktnaudžiavimą, nustatant privalomą licencijos suteikimą. *AstraZeneca*² byloje pripažinta, kad prašymo pateikimas suteikti intelektinės nuosavybės teises arba pratęsti jų galiojimo terminą taip pat gali pasireikšti piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. *Huawei*³ byloje pripažinta, kad net ieškinio pareiškimas dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo gali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. *Lundbeck*⁴, *Servier*⁵ ir *Generic (UK) Ltd.*⁶ bylose pripažinta, kad net ir bylose sudarytos taikos sutartys tarp intelektinės nuosavybės teisių turėtojų ir intelektinės nuosavybės teisių potencialių pažeidėjų gali reikšti konkurencijos apribojimą pagal tikslą ir / ar piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi. Visos šios bylos, kuriose išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra apribojami ES konkurencijos teisės imperatyvų, atsiremia į šiuo metu

- 1 „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Microsoft corp. prieš Europos Komisiją (Nr. T-201/04)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=62940&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4455589>.
- 2 „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2010 m. liepos 1 d. sprendimas byloje AstraZeneca AB prieš Europos Komisiją (Nr. T-321/05)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=82135&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4460582>.
- 3 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. liepos 16 d. sprendimas byloje Huawei Technologies Co. Ltd prieš ZTE Corp. (Nr. C170/13)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=165911&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4461981>.
- 4 „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2016 m. rugsėjo 8 d. sprendimas byloje Lundbeck Ltd. prieš Europos Komisiją (Nr. T-472/13)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=183148&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4463268>; „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2021 m. kovo 25 d. sprendimas byloje Lundbeck Ltd. prieš Europos Komisiją (Nr. C591/16)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=239291&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4463555>.
- 5 „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje Servier Laboratories Ltd. prieš Europos Komisiją (Nr. T691/14.)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=208862&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4464223>.
- 6 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje Generics (UK) Ltd. prieš Competition and Markets Authority (Nr. C307/18)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=222887&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4464874>.

ES konkurencijos teisės politikoje įtvirtintą ekonominį požiūrį į intelektinės nuosavybės teises⁷. Šis požiūris dar vadinamas į rinką orientuotu ir poveikio vertinimu pagrįstu požiūriu⁸. Tačiau tai yra tik bendras ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises apibrėžimas. Doktrininė prasmė, ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises turinį sudaro *ekonominio bendrumo* prielaida. Remiantis šia prielaida, teigiama, kad nėra jokio konflikto tarp intelektinės nuosavybės teisės ir ES konkurencijos teisės, kadangi abi siekia to paties tikslo – inovacijų⁹. Vis dėlto manytina, kad dabartinė ES *ekonominio bendrumo* prielaida suteikia galimybę neproporcingai riboti įstatymų garantuotas išimtinės teises. Šis ribojimas pasireiškia statinės konkurencijos naudai, inovacijų sąskaita ir nepakankamai atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisių naudą. Šią hipotezę paremia faktas, kad antroje reguliavimo pakopoje vyrauja skirtingų konkurencijos formų ir skirtingų ekonominių požiūrių į intelektinės nuosavybės teises priešprieša. Remiantis vienu požiūriu į intelektinės nuosavybės teises, išimtinės teisės neturi būti ribojamos tiek, kiek tai skatina inovacijas ir dinamišką konkurenciją¹⁰. Remiantis kitu požiūriu, išimtinės teisės turi būti ribojamos tiek, kiek tai bus būtina apsaugoti esamą konkurenciją rinkoje, neatsižvelgiant į galimą naudą inovacijoms ir dinamiškai konkurencijai¹¹. O dinaminio veiksmingumo koncepcija, kuri turėtų padėti išspręsti šią problemą bei kuri yra sudedamoji *ekonominio bendrumo* prielaidos dalis, šios problemos tinkamai neišsprendžia. Kol skirtingos konkurencijos formos ir skirtingi ekonominiai požiūriai į intelektinės nuosavybės teises nėra tinkamai suderinti, tol dabartinė ES *ekonominio bendrumo* prielaida visose minėtose bylose suteikia galimybę neproporcingai riboti įstatymų garantuotas išimtinės teises. Todėl stebima spartėjanti teismų sprendimų tendencija, kai išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra pripažįstami pažeidžiantys ES konkurencijos teisės aktus (tikėtina, neproporcingai), vadinasi, galima teigti, kad šis tyrimas yra ypač aktualus.

Šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti ES konkurencijos teisės *ekonominio bendrumo* prielaidą, siekiant suformuoti alternatyvų ir labiau dinamišką ES konkurencijos teisės požiūrį į intelektinės nuosavybės teises, kuriuo remiantis, išimtinių teisių turėtojų veiksmai galėtų būti pateisinami net jeigu jie reikštų esamos konkurencijos apribojimus. Atitinkamai, šio tyrimo objektas susidės iš dviejų tyrimo etapų. Pirmajame

7 Richard Davis, Tom St Quintin ir Guy Tritton, *Tritton on Intellectual Property in Europe*, 5th ed. (London: Thomson Reuters, Sweet & Maxwell, 2018), 898–902.

8 Josef Drexel, *Research Handbook on Intellectual Property and Competition Law* (London: Edward Elgar Publishing, 2008), 27–31.

9 Davis, *op. cit.*, 898–902; Drexel, *op. cit.*, 43–45; Steven Anderman ir Hedvig Schmidt, *EU Competition Law and Intellectual Property Rights: The Regulation of Innovation*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press Inc., 2011), 17–25; „Europos Komisijos 2014 m. kovo 28 d. komunikatas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo technologijų perdavimo susitarimams gairės Nr. 2014/C-89/03 (Technologijų perdavimo susitarimų gairės)“, 7, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:089:FULL&from=SV>.

10 Drexel, *op. cit.* 35–45.

11 *Ibid.*

tyrimo etape bus atliekamas *ekonominio bendrumo* prielaidos ir dinaminio veiksmingumo probleminių aspektų tyrimas, siekiant pagrįsti šio tyrimo hipotezę, kad šiuo metu išimtinės teisės yra neproporcingai varžomos statinės konkurencijos naudai ir inovacijų nenaudai. Antrajame tyrimo etape bus siekiama suformuoti alternatyvų ir labiau dinamišką ES konkurencijos teisės požiūrį į intelektinės nuosavybės teises, kuris galėtų padėti tinkamai išspręsti ir suvaldyti egzistuojančias problemas, labiau atsižvelgiant į teisinę intelektinės nuosavybės teisių apsaugos pusę.

Lietuvos teisės doktrinoje galima aptikti *teisių egzistavimo ir įgyvendinimo* taisyklės tyrimą¹², tačiau *ekonominio bendrumo* prielaida Lietuvoje niekada nebuvo tyrinėta. ES lygmeniu ES konkurencijos teisės ir intelektinės nuosavybės teisės santartą ekonominiame kontekste daugiausia yra tyrinėję G. Tritton¹³, bendraautoriai R. Whish ir D. Bailey¹⁴, bendraautoriai G. Muscolo ir G. Tavassi¹⁵, J. D. C. Turner¹⁶, J. Drexl¹⁷, bendraautoriai S. Anderman ir H. Schmidt¹⁸ ir bendraautoriai J. G. Sidak ir D. J. Teece¹⁹. Tačiau teigtina, kad nei Lietuvoje, nei ES rinkoje nebuvo atliktas detalus dabartinio ES *ekonominio bendrumo* prielaidos ir ją sudarančios dinaminio veiksmingumo koncepcijos tyrimas, siekiant išsiaiškinti, ar dabartinis ES konkurencijos teisės ekonominis požiūris į intelektinės nuosavybės teises užtikrina tinkamą balansą tarp inovacijų, išimtinių teisių ir statinės konkurencijos apsaugos. Juo labiau kad šiuo metu nei doktrinoje, nei ES teismų praktikoje nėra vieningos pozicijos, koks turėtų būti tinkamas balansas tarp inovacijų, išimtinių teisių apsaugos ir statinės konkurencijos apsaugos. Tačiau šiuo tyrimu yra siekiama tokią koncepciją pasiūlyti. Todėl šis tyrimas yra pakankamai naujas ir originalus. Atliekamame tyrime yra taikomi abstrakcijos, teologinis, sisteminis / lyginamasis ir lingvistinis tyrimo metodai.

1. ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises problemos

Šiuo metu ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio politikoje yra įtvirtinta prielaida, kuri suteikia pagrindą ES konkurencijos teisei riboti intelektinės nuosavybės

12 Vytautas Mizaras, *Autorių teisė: monografija*, T. 2 (Vilnius: Justitia, 2009), 583–591.

13 Davis, *supra note*, 7: 895–1197.

14 Richard Whish ir David Bailey, *Competition Law*, 9th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2018), 785–828.

15 Gabriella Muscolo ir Marina Tavassi, *The Interplay Between Competition Law and Intellectual Property: An International Perspective* (Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International B. V., 2019).

16 Jonathan D. C. Turner, *Intellectual Property and EU Competition Law* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

17 Drexl, *supra note*, 8.

18 Anderman, *supra note*, 9.

19 J. Gregory Sidak ir David J. Teece, „Dynamic Competition in Antitrust Law“, *Journal of Competition Law & Economics* 5, 4 (2009): 602–603, <https://academic.oup.com/jcle/article/5/4/581/755200?login=true>.

teisių įgyvendinimą tiek, kiek intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas prieštarauja „bendriems“ ES konkurencijos teisės ir intelektinės nuosavybės teisės ekonominiams tikslams ir / arba nėra su jais susijęs. Šią prielaidą galima pavadinti *ekonominio bendrumo* prielaida²⁰. Ši prielaida pripažįsta, kad konkurencijos teisė ir intelektinės nuosavybės teisė siekia to paties tikslo – inovacijų²¹. Remiantis šia prielaida, konkurencijos teisė yra laikytina „antrąja“ intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo pakopa. Šioje reguliavimo pakopoje intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo atžvilgiu yra taikomas ekonominio poveikio vertinimo testas tiek, kiek intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas nepasireiškia konkurencijos apribojimu pagal tikslą²² arba piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi²³. Todėl šios prielaidos pagrindu, vertinant ūkio subjektų susitarimus ir / ar veiksmus SESV 101 str. ar 102 str. kontekste, yra labiau žiūrima į tai, kokią rinkos galią²⁴ rinkoje turi išimtinių teisių turėtojas, kaip jis šią galią išnaudoja ir kokį ekonominį poveikį inovacijų rinkai turi šios galios išnaudojimas. Tačiau, manytina, šis ES konkurencijos teisės pasirinktas ekonominis požiūris į intelektinės nuosavybės teises turi probleminių aspektų, dėl kurių, tikėtina, įstatymų garantuotos išimtinės teisės yra neproporcingai varžomos. Todėl toliau yra pateikiamas ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises problemų tyrimas.

1.1. Skirtingų konkurencijos formų ir ekonominių požiūrių į intelektinės nuosavybės teises derinimo problematika

Doktrinoje nurodoma, kad, remiantis *ekonominio bendrumo* prielaida siekiant inovacijų, antrojoje reguliavimo pakopoje siekiama surasti teisingą balansą tarp tikslo išsaugoti veiksmingą konkurenciją rinkoje su intelektinės nuosavybės teisės tikslu suteikti teisingą atlygį išimtinių teisių turėtojams²⁵. Šis teisingo balanso principas yra įtvirtintas ir dabartinėje ES konkurencijos teisės politikoje²⁶. Todėl, derinant šiuos ekonominius tikslus, teigiama, kad antrojoje reguliavimo pakopoje nekyla jokios

20 Drexl, *supra note*, 8: 43–45.

21 Technologijų perdavimo susitarimų gairės, *supra note*, 9: 7.

22 Technologijų perdavimo susitarimų gairės, *supra note*, 9: 10–18, „Europos Komisijos 2014 m. kovo 21 d. reglamentas Nr. 316/2014 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimams (TPBIR)“, 2 str. 2 d., 3 str., 4 str. ir 5 str., individualios išimties reglamentas, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0316&from=EL>.

23 „Europos Komisijos 2009 m. vasario 24 d. komunikatas dėl įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 str. dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antik konkurenciniam elgesiui gairės (Piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi gairės)“, 32–90, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52009XC0224%2801%29>.

24 Apie rinkos galios sąvoką žr. Whish, *supra note*, 15: 2.

25 Anderman, *supra note*, 9: 11.

26 Technologijų perdavimo susitarimų gairės, *supra note*, 9: 8.

inovacijų ir konkurencijos priešpriešos²⁷. Vis dėlto intelektinės nuosavybės teisė, suteikdama išimtinės teises, turi ne tik apdovanojimo (teisingo atlygio) tikslą, bet ir išimtinių teisių apsaugos tikslą²⁸. Net jeigu kai kuriuos intelektinės nuosavybės teisės tikslus galima apibūdinti ekonomine prasme, tai savaime nereiškia, kad visi intelektinės nuosavybės teisės tikslai virto ekonominiais. Tikslas apsaugoti išradėjus ir kūrėjus, kurie yra įgiję išimtinės teises, vis dar išlieka teisiniu intelektinės nuosavybės teisės tikslu, kuris yra tiesiogiai susijęs su inovacijų skatinimu. Be to, pati konkurencija turi skirtingas išraiškos formas, jeigu intelektinės nuosavybės teisės tikslai gali būti suderinami su dinamiškos konkurencijos išraiškos forma, tai savaime nereiškia, kad jie yra suderinami su statinės konkurencijos išraiškos forma. Todėl čia pat reikėtų išskirti dvi konkurencijos išraiškas – *statinę konkurenciją* ir *dinamišką konkurenciją*.

Statinė (esama) konkurencija yra laikytina būseną rinkoje, kai rinkoje yra nemažai tarpusavyje konkuruojančių tiekėjų, kurie siūlo tuos pačius ir / ar tarpusavyje pakeičiamus esamus produktus su nekintančia jų kokybe ir žemomis kainomis. Šioje rinkos būsenoje riboti išteklių yra skirstomi efektyviai, kadangi tokiai rinkai būdingas paskirstomasis ir gamybinis veiksmingumas, kai tiekėjai gamina tuos produktus, kurių visuomenei reikia, ir tiek, kiek jų reikia. Taip pat šiuos produktus gamina pačiomis mažiausiomis sąnaudomis ir juos parduoda ta kaina, kurią visuomenė yra pasiryžus sumokėti. Todėl iš vartotojų niekada nėra imama didesnė kaina, nei būtina padengti ribinius kaštus. Esamoje konkurencijoje nėra dominuojančių tiekėjų, nėra naujų produktų, todėl nėra tikėtinas ir staigus kainų kritimas. Atitinkamai, naujų tiekėjų pateikimo į rinką galimybė yra labiau susieta su paklausos tenkinimu, o arši konkurencija tokioje rinkoje yra labiau susijusi su kainų ir gamybos mechanizmais nei naujų produktų diegimu ir /ar pateikimu rinkai. Be inovacijų ir naujovių, visi tiekėjai turi tas pačias technologijas ir tuos pačius verslo modelius, todėl rinkai yra patogios ir statinės būsenos²⁹.

Dinamiška konkurencija yra laikytina būseną rinkoje, kurioje vyksta nuolatiniai pokyčiai. Tokioje rinkoje dinamika atsiskleidžia ne tik per nuolatinę produktų diferenciaciją, bet ir greitai atsaku į rinkos pokyčius, nepaisant, ar tai būtų inovacijos, ar naujos rinkos galimybės. Esant dinamiškai konkurencijai, nauji rinkos dalyviai labiau konkuruoja dėl naujų nei dėl esamų rinkų. Siekiant inovacijų, rinkos dalyviai skiria savo ribotus išteklius naujų produktų ir procesų kūrimui bei pateikimui rinkai, taip sukurdami visiškai naujas rinkas ir paskatas esamai rinkai neatsilikti. Atitinkamai, po šių naujovių įdiegimo ir pateikimo rinkai, spartus kainų sumažėjimas yra įprastas reiškinys. Tačiau kartu su inovacijų kūrimu ir pateikimu atsirandančios naujos rinkos gali tapti pakankamai koncentruotomis, kadangi

27 Anderman, *supra note*, 9: 11.

28 Shankar Gitanjali ir Nitika Gupta „Intellectual property and competition law: divergence, convergence, and independence“, *NUJS Law Review* 4 (2011): 116, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nujslr4&div=10&id=&page=>.

29 Sidak, *supra note*, 19: 602–603; Tavassi, *supra note*, 15: 167–170.

šie naujosios rinkose gali greitai atsirasti dominuojantis ūkio subjektas ir / arba monopolininkas, o kiti ūkio subjektai gali neišgalėti ji pas patekti. Todėl rinka yra nepatogios, bet dinamiškos būsenos³⁰.

Vertinant abi konkurencijos išraiškas, matyti, kad pati konkurencija kaip varomoji veiksmingos konkurencijos rinkoje jėga siekia užtikrinti tiek statinę, tiek dinamišką konkurenciją. Tačiau antrojoje reguliavimo pakopoje, siekiant inovacijų, pati konkurencija nebūtinai skatina tiek statinę, tiek dinamišką konkurenciją. Antrojoje reguliavimo pakopoje, siekiant maksimaliai skatinti dinamišką konkurenciją, tai yra daroma statinės konkurencijos sąskaita, ir atvirkščiai, siekiant maksimaliai didinti statinę konkurenciją, tai daroma dinamiškos konkurencijos sąskaita³¹. Taip statinės konkurencijos atžvilgiu, antrojoje reguliavimo pakopoje atsiranda inovacijų ir esamos konkurencijos priešprieša. Nors iš dalies ir galima pritarti nuomonei, kad ES konkurencijos teisės tikslas išsaugoti esamą veiksmingą konkurenciją rinkoje su teisingo atlygio tikslu yra suderinami ir jie didelės įtampos statinei konkurencijai nesukuria³², tačiau teigtina, kad esminę įtampą sukuria išimtinių teisių apsaugos tikslas, kuris nėra ekonominis, kuris išimtinių teisių turėtojams priklauso tam tikra metafizine prasme ir kurio ekonominės naudos dažnai neįmanoma išmatuoti ateities perspektyvomis. Todėl čia pat, antrojoje reguliavimo pakopoje atsiranda du ekonominiai požiūriai į intelektinės nuosavybės teises – *Schumpeter* dinamiškos konkurencijos požiūris ir *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos požiūris*.

Schumpeter dinamiškos konkurencijos požiūris į intelektinės nuosavybės teises oponuoja statinės konkurencijos apsaugos požiūriui. Šis požiūris siūlo atsižvelgti į tai, kas maksimaliai skatina inovacijas. Remiantis skatinimo koncepcija, pripažįstama, kad monopolijos, intelektinės nuosavybės teisės ir galimybė susigrąžinti patirtas investicijas yra elementai, kurie maksimaliai skatina ūkio subjektus diegti inovacijas rinkoje. Esant monopolijoms, didesnei išimtinių teisių apsaugai ir galimybei susigrąžinti investicijas, inovacijų bus maksimaliai siekiama, o rinkoje pasireiškė dinamiška konkurencija, kai kiti ūkio subjektai jaus paskatą neatsilikti. Vis dėlto statinė konkurencija neskatina išimtinių teisių apsaugos ir išimtinių teisių apsauga neskatina statinės konkurencijos. Tai reiškia, kad, siekiant inovacijų, išimtinių teisių apsauga ir teisingas atlygis už patirtas investicijas gali turėti maksimalią naudą dinamiškai konkurencijai, tačiau tuo pačiu gali reikšti neigiamą poveikį statinei konkurencijai. Tačiau ūkio subjektams neturi būti draudžiama įgyvendinti tokią išimtinių teisių politiką, kuri trumpuoju laikotarpiu gali reikšti statinės konkurencijos apribojimu, kadangi ilguoju laikotarpiu tai gali reikšti ne tik naujas rinkas, bet ir didesnes paskatas diegti inovacijas. Įgyvendinant intelektinės nuosa-

30 Joseph R. Schumpeter, *Capitalism, Socialism, and Democracy* (New York: Harper & Brothers, First Harper Perennial Modern Thought edition, 2008), 81–91; Drexl, *supra note*, 8: 35–36, 40–43; Sidak, *supra note*, 19: 600–631, Anderman, *supra note*, 9: 15; Tavassi, *supra note*, 15:169–170.

31 Tavassi, *supra note*, 15:169–170.

32 Anderman, *supra note*, 9: 11.

vybės teisės, statinės konkurencijos apribojimo pripažinimas gali reikšti paskirstomojo ir gamybinio veiksmingumo praradimą. Tačiau intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo apribojimas tiek, kiek jis varžo statinę konkurenciją, gali reikšti mažesnes paskatas diegti inovacijas ir nuostolius dinamiškai konkurencijai. Todėl, siekiant maksimaliai skatinti inovacijas, konkurencijos teisės politika negali drausti elgesio, kuris, nors ir gali pasireikšti statinės konkurencijos apribojimu, tačiau turi skatinamąjį poveikį ir ilguoju laikotarpiu gali reikšti didesnę naudą inovacijoms ir dinamiškai konkurencijai. Laikantis šio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises, pripažįstama, kad konkurencijos teisė neturi riboti išimtinių teisių įgyvendinimo tiek, kiek jis yra susijęs su išimtinių teisių apsauga, nors toks įgyvendinimas ir gali pasireikšti statinės konkurencijos apribojimu³³.

Iš kitos pusės, *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* požiūris į intelektinės nuosavybės teises oponuoja Schumpeter požiūriui ir tam, kad dinamiška konkurencija yra didinama statinės konkurencijos sąskaita. Ši teorija teigia, kad Schumpeter siūlomas skatinamasis požiūris neįvertina konkurencinio spaudimo suteikiamos naudos³⁴ ir išimtinių teisių sukeltos grėsmės³⁵. Pagal šį požiūrį, ūkio subjektai diegia inovacijas ne dėl to, kad juos skatina esanti apsauga, bet labiau dėl to, kad jie jaučia konkurencinį spaudimą. Atitinkamai, konkurencinio spaudimo nauda ta, kad ji suteikia daugiau galimybių siekti inovacijų nei jų suteikia išimtinių teisių pagrindu atsirandančios monopolijos. Esant konkurenciniam spaudimui, kurį sukelia inovacijos, potencialūs konkurentai žino, kad naujo produkto išradimas yra geriausia atėjimo į rinką strategija, todėl dėl patiriamo konkurencinio spaudimo jie yra suinteresuoti siekti inovacijų ir skirti savo išteklius naujovėms³⁶. Tai reiškia, kad dinamiška konkurencija yra statinės konkurencijos pasikeitimas trumpuoju laikotarpiu, kuris ilguoju laikotarpiu reiškia tos pačios statinės konkurencijos susiformavimą ir atsiradimą. O išimtinių teisių grėsmė yra ta, kad išimtinių teisių turėtojai gali tik imituoti inovacijų siekimą ir naudą dinamiškai konkurencijai, realiai to nesiekdami, o siekdami tik apriboti esamą konkurenciją ir / ar konkurencinį spaudimą. Be konkurencinio spaudimo, nėra jokių garantijų, kad išimtinių teisių turėtojas investuos, o ne tik imituos inovacijų siekimą. O tai, savo ruožtu, nėra susiję su inovacijomis ir gali neigiamai paveikti tiek esamą, tiek dinamišką konkurenciją. Dėl šios priežasties ES konkurencijos teisės vykdoma intervencija intelektinės nuosavybės teisių turėtojams siekiama apsaugoti nuo tokių imitacijų ir apsaugoti konkurencinį spaudimą³⁷. Todėl, laikantis *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* požiūrio į intelektinės nuosavybės teises, yra pripažįstama, kad intelektinės nuosavybės teisių

33 Schumpeter, *supra note*, 30: 81–89; Drexl, *supra note*, 8: 35–36, 40–43; Sidak, *supra note*, 19: 600–631; Anderman, *supra note*, 9: 15.

34 Anderman, *supra note*, 9: 15.

35 Drexl, *supra note*, 8: 43–45.

36 Anderman, *supra note*, 9: 15.

37 Drexl, *supra note*, 8: 43–45.

įgyvendinimas turi būti ribojamas tiek, kiek jis pasireiškia esamos veiksmingos konkurencijos apribojimu³⁸.

Taigi, antrojeje reguliavimo pakopoje egzistuoja esminis iššūkis, kaip užtikrinti šių dviejų ekonominių požiūrių į intelektinės nuosavybės teises suderinamumą taip, kad inovacijos būtų maksimaliai skatinamos, neribojant esamos konkurencijos ir tuo pačiu neribojant intelektinės nuosavybės teisių.

Viena vertus, *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* požiūrio į intelektinės nuosavybės teises esminė problema ta, kad didėja tikimybė padaryti *pirmojo tipo* klaidą (klaida, kai teisėtas elgesys pripažįstamas neteisėtu), kadangi konkurencinio spaudimo koncepcija yra ne kas kita, kaip statinės konkurencijos apsaugos sudedamoji dalis. Nors patiriamas konkurencinis spaudimas gali skatinti atlikti investicijas į inovacijų kūrimą, tačiau inovacijos maksimaliai skatinamos ne dėl to, kad technologijų kūrėjai patiria konkurencinį spaudimą, bet dėl to, kad technologijų kūrėjai jaučia teisinę apsaugą ir turi galimybę uždirbti. Intelektinės nuosavybės teisės neturi nieko bendro su konkurenciniu spaudimu, tačiau yra tiesiogiai susijusios su teisine apsauga ir galimybe uždirbti. Todėl inovacijos gali būti maksimaliai skatinamos ir be konkurencinio spaudimo, tačiau inovacijos negali būti maksimaliai skatinamos ribojant intelektinės nuosavybės teises. Laikantis *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* požiūrio į intelektinės nuosavybės teises, inovacijos ir išimtinės teisės ES rinkoje gali būti ne maksimaliai skatinamos, bet gali būti ribojamos tiek, kiek tai bus būtina užtikrinti esamos veiksmingos konkurencijos apsaugą. Dėl tokio požiūrio didėja tikimybė ne tik prarasti inovacijas, bet ir uždrausti elgesį, kuris pagal intelektinės nuosavybės teises gali būti teisėtas ir tiesiogiai skatinti inovacijas.

Kita vertus, *Schumpeter* dinamiškos konkurencijos požiūrio į intelektinės nuosavybės teises esminė problema yra ta, kad didėja tikimybė padaryti *antrojo tipo* klaidą (klaida, kai neteisėtas elgesys yra pripažįstamas teisėtu). Šis požiūris, kuriuo siūloma pateisinti išimtinių teisių įgyvendinimą, nepadeda apsaugoti esamos veiksmingos konkurencijos rinkoje nuo vadinamųjų išimtinių teisių turėtojų imitacijų, kai realiai išimtinių teisių turėtojai, prisidengdami intelektinės nuosavybės teisių apsauga, gali tik imituoti, jog siekia inovacijų, tačiau konkretus statinės konkurencijos apribojimas viršija tai, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises arba iš viso nėra su jomis susijęs.

Šio tyrimo autoriaus nuomone, esminis skirtumas, kuris išskiria abu požiūrius, yra tas, kad esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos požiūris pateisina išimtinių teisių ribojimą imitacijų, kurios gali apriboti statinę konkurenciją, grėsme. O *Schumpeter* požiūris nepateisina jokio išimtinių teisių ribojimo, nepripažinus egzistuojančios jų naudos inovacijoms, kurios atsveria statinės konkurencijos nuostolius. Viena vertus, reikėtų pritarti *Schumpeter* požiūriui, kad, nepaisant neigiamo poveikio esamai konkurencijai, intelektinės nuosavybės teisės negali būti ribojamos dėl jų savaime egzistuojančios naudos inovacijoms. Kita vertus, reikėtų pritarti ir *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* požiūriui, kad išimtinių teisių turėtojai, naudo-

38 Anderman, *supra note*, 9: 15.

damiesi intelektinės nuosavybės teisėmis, gali tik imituoti savo veiksmus taip apribodami statinę konkurenciją. Tačiau šio tyrimo autorius nesutinka su tuo, kad be konkurencinio spaudimo nėra jokių garantijų, jog išimtinių teisių turėtojas investuos, o ne tik imituos inovacijų siekimą. Manytina, kad būtent tikrųjų veiksmų atskyrimas nuo imitacijų turi būti esminis prioritetas, siekiant surasti teisingą balansą tarp ES konkurencijos teisės ir intelektinės nuosavybės teisės. Kitaip tariant, būtina atrasti teisingą koncepciją, kuri, nevaržant intelektinės nuosavybės teisių, ES konkurencijos teisei padėtų tinkamai atskirti išimtinių teisių turėtojų imitacijas nuo tikrųjų veiksmų³⁹. ES konkurencijos teisė turėtų pripažinti, kad intelektinės nuosavybės teisės, kurių įgyvendinimas nėra tik imitacija, negali būti ribojamos net tada, jeigu tai ir pasireiškia statinės konkurencijos apribojimu. To priežastis paprasta – jeigu išimtinių teisių turėtojas ne imituoja, o realiai įgyvendina jam įstatymo suteiktas išimtines teises, tačiau tokiu įgyvendinimu šis riboja statinę konkurenciją, tai šis apribojimas yra ne teisių turėtojo veiksmų, bet įstatyme garantuotų išimtinių teisių apsaugos rezultatas, kuriuo siekiama didesnės inovacijų plėtros. ES konkurencijos teisės politika turėtų atsižvelgti į tai, kad intelektinės nuosavybės teisė, be bendrų ekonominių, turi ir skirtingų teisių tikslų, kurių ekonominę naudą sunku išmatuoti ateities perspektyvomis, tačiau pritariama, kad jų egzistavimas gali maksimaliai skatinti inovacijas. Juo labiau kad pati intelektinės nuosavybės teisės sistema taip pat yra orientuota į apsaugą nuo imitacijų, o išimtines teises suteikia tik tiems, kurie realiai sukuria konkrečius intelektinės nuosavybės teisės objektus, naudojantis ne kitų, o savo intelektine kūrybine veikla. Dėl šios priežasties, siekiant suderinti skirtingus požiūrius, ES konkurencijos teisė turėtų pripažinti, kad esant situacijai, kai: (i) išimtinių teisių įgyvendinimas riboja statinę konkurenciją; (ii) išimtinių teisių įgyvendinimas nėra išimtinių teisių turėtojų imitacija; ir (iii) išimtinių teisių įgyvendinimas yra tiesiogiai susijęs su išimtinių teisių suteikiama apsauga, tai nepaisant esamo apribojimo statinei konkurencijai, konkurencijos teisė neturėtų riboti išimtinių teisių ir tokie ūkio subjektų veiksmai turėtų būti pateisinami. Remiantis šiuo siūlomu požiūriu, konkurencijos teisė turėtų atskirti poveikį esamai konkurencijai tik imituojant intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą nuo poveikio esamai konkurencijai, kai intelektinės nuosavybės teisės yra realiai įgyvendinamos, nes būtent realus intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas yra pagrindinis inovacijų variklis.

1.2. Dabartinės ES dinaminio veiksmingumo koncepcijos problematika

Siekiant suvaldyti aukščiau minėtą problemą, *ekonominio bendrumo* prielaidoje išskiriama dinaminio veiksmingumo koncepcija⁴⁰. Vis dėlto dabartinė ES konkurencijos teisės dinaminio veiksmingumo koncepcija labiau įtvirtina *esamos veiksmingos*

39 Tavassi, *supra note*, 15: 176.

40 TPBIR, *supra note*, 22: 4 p.; Tavassi, *supra note*, 15: 169; Anderman, *supra note*, 9: 4; Drexler, *supra note*, 8: 9–10, 39–40.

konkurencijos apsaugos požiūrį nei Schumpeter dinamiškos konkurencijos požiūrį. ES konkurencijos dinaminio veiksmingumo koncepcija pripažįsta, kad intelektinės nuosavybės teisės iš tikrųjų skatina dinamišką konkurenciją ir inovacijas rinkoje. Ši koncepcija taip pat pripažįsta, kad to paties siekia ir ES konkurencijos teisė. Tačiau ES konkurencijos teisės dinaminio veiksmingumo koncepcija teigia, kad elgesys, pagrįstas intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimu, be teigiamo poveikio inovacijoms, gali turėti ir neigiamą poveikį esamai rinkai (statinei konkurencijai), todėl konkurencijos teisės taisyklės yra laikytinos „antrąja“ reguliavimo pakopa, kuri užtikrins tinkamą intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą, kuris neigiamai nepaveiktų esamos rinkos⁴¹. Todėl pagal dinaminio veiksmingumo koncepciją pripažįstama: jeigu intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas (i) riboja paskatas diegti inovacijas; ir / arba (ii) yra nukreiptas į konkurencinio spaudimo mažinimą, tai tokie veiksmai turi būti draudžiami konkurencijos teisės politikos⁴². Tačiau įvertinus anksčiau minėtą problemą, tampa aišku, kad konkurencinio spaudimo sąvoka yra statinės konkurencijos apsaugos sudedamoji dalis. Intelektinės nuosavybės teisės nėra susijusios su konkurenciniu spaudimu, todėl išimtinių teisių įgyvendinimas, siekiant inovacijų, gali pasireikšti konkurencinio spaudimo (statinės konkurencijos) mažinimu ir / ar apribojimu, tačiau tai jokių būdu negali reikšti, kad tai nėra tinkamas intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas, kuris nėra susijęs su inovacijų skatinimu. Taigi matyti, kad dinaminio veiksmingumo koncepcijoje neegzistuoja joks realių veiksmų atskyrimas nuo imitacijų. Dėl šios priežasties dabartinėje dinaminio veiksmingumo koncepcijoje kyla nemažai problemų.

Pirma, dabartinė dinaminio veiksmingumo koncepcija neįvertina fakto, kad aplinkybė, jog išimtinių teisių turėtojo teisių įgyvendinimas pasireiškia esamos konkurencijos (konkurencinio spaudimo) apribojimu, savaime nereiškia, kad šis išimtinių teisių turėtojas tik imituoja ir prisidengia intelektinės nuosavybės teisėmis, todėl nesiekia inovacijų. Būtent dėl šios priežasties esminė dabartinės ES dinaminio veiksmingumo koncepcijos problema ir yra ta, kad ji ne tik nepateikia atsakymo, kaip atskirti tinkamus išimtinių teisių turėtojų veiksmus nuo imitacijų, bet ir nėra pakankamai aišku, kada galima pagrįstai teigti, kad statinei konkurencijai egzistuoja toks neigiamas poveikis, jog teigiamas poveikis dinamiškai konkurencijai neturi jokios reikšmės. Be to, nėra aišku ir tai, kokiais atvejais ir / ar iš viso statinės konkurencijos apsauga turėtų įgauti viršenybę prieš teigiamą poveikį dinamiškai konkurencijai. Kitaip tariant, nors ES konkurencijos teisės politikoje yra laikomasi pozicijos, kad dinamiškos konkurencijos nauda turėtų būti vertinama, tačiau šiuo metu nėra pakankamai aišku ne tik tai, kaip konkrečiai turėtų būti atliekamas teigiamo intelektinės nuosavybės teisių poveikio vertinimas, bet ir tai, koks turėtų būti tinkamas ES konkurencijos teisės nustatytas konkurencinis spaudimas intelektinės nuosavybės

41 Anderman, *supra note*, 9: 4; Drexler, *supra note*, 8: 9–10, 39–40.

42 Drexler, *supra note*, 8: 10.

teisės turėtojų atžvilgiu, kuris neviršytų to, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises. Juk tai, kad intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas gali apriboti konkurencinį spaudimą, savaime nereiškia, kad tokiu išimtinių teisių įgyvendinimu inovacijų nėra siekiama, o veiksmai yra tik imituojami. Todėl pritarina doktrina⁴³, kad dabartinė ES konkurencijos teisės dinaminio veiksmingumo koncepcija, derinant statinę ir dinamišką konkurenciją, yra pernelyg abstrakti teigiamo intelektinės nuosavybės teisių poveikio vertinimo atžvilgiu.

Antra, šiuo metu ES konkurencijos teisės politikoje dėl SESV 101 str. taikymo licencijavimo susitarimams yra priimtos naujosios taisyklės⁴⁴, kurios nustato: (i) kas turi būti vertinama, atliekant licencijavimo susitarimų poveikio vertinimą; (ii) kada licencijavimo susitarimams yra taikoma išimtis nuo ES konkurencijos teisės; ir (iii) kada yra laikoma, kad licencijavimo susitarimais yra ribojama konkurencija pagal tikslą⁴⁵. Tai yra teigiama iniciatyva, siekiant bent iš dalies įvesti balansą antroje reguliavimo pakopoje tarp skirtingų požiūrių. Tačiau esminė šių taisyklių problema yra ta, kad jos neišsprendžia aukščiau minėtos dinaminio veiksmingumo abstraktumo problemos. Taisyklės nepateikia atsakymo į klausimą, kaip ir kada galima pagrįstai teigti, kad išimtinių teisių įgyvendinimas sudarant susitarimą nėra imitacija, todėl turės teigiamą, neturės neigiamą ir / arba turės neigiamą poveikį statinei konkurencijai, bet jis bus toks nežymus, kad intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas neturėtų būti apribotas ES konkurencijos teisės. Kitaip tariant, dinaminio veiksmingumo koncepcija yra tik dalinė ir jai būdinga dualistinė poveikio vertinimo problematika. Viena vertus, tose pačiose taisyklėse yra išdėstyti atvejai, kada licencijavimo susitarimai yra leidžiami, pateisinami ir jiems yra taikoma išimtis nuo SESV 101 str. 1 d. taikymo⁴⁶. Kita vertus, užtenka to, kad ūkio subjektai viršys numatytą rinkos procento dalį ir reikės atlikti detalų poveikio vertinimą pagal SESV 101 str. 1 d. taisyklę, kuris, jau minėta, yra pakankamai abstraktus teigiamo intelektinės nuosavybės teisių poveikio vertinimo atžvilgiu⁴⁷. Pagaliau, jeigu iš susitarimo turinio bus galima matyti, kad intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas patenka į konkurencijos apribojimo pagal tikslą atvejus, poveikio vertinimas iš viso nebus atliekamas⁴⁸. Toks požiūris neatitinka to, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises, todėl išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra neproporcingai varžomi.

Trečia, dinaminio veiksmingumo koncepciją galima palyginti su *protingumo taisykle* (angl. *rule of reason*), kuri yra pripažįstama ir taikoma JAV konkurencijos teisės politikoje, tačiau ES konkurencijos teisės politikoje šios taisyklės taikymo vengiama.

43 Drexl, *supra note*, 8: 9–11.

44 Technologijų susitarimų gairės, *supra note*, 9 ir TPBIR, *supra note*, 22.

45 Technologijų susitarimų gairės, *supra note*, 9: 5–18.

46 TPBIR, *supra note*, 22.

47 TPBIR, *supra note*, 22: 3 str.

48 Lundbeck Ltd. prieš Europos Komisiją, *supra note*, 4.

Protingumo taisyklės esmę galima atskleisti per du poveikio vertinimo metodus: (i) papildomų apribojimų; ir (ii) konkurencijos balanso⁴⁹. Papildomų apribojimų metodas reiškia, kad konkurencijos teisė pripažįsta, jog kai kurios intelektinės nuosavybės teisės riboja statinę konkurenciją, tačiau jų įgyvendinimas yra objektyviai būtinas tam, kad egzistuojanti intelektinės nuosavybės teisių sistema nebūtų apribota ir inovacijos būtų maksimaliai skatinamos. O konkurencijos balanso metodas reiškia, kad turėtų būti labiau atsižvelgiama į *ex ante* nei *ex post* vertinimą. Remiantis šiuo metodu, turi būti labiau vertinama tai, kokia rinkoje situacija būtų be tokio išimtinių teisių naudojimosi (jas apribojant) bei kokį poveikį toks išimtinių teisių naudojimas turės dinamiškai konkurencijai (inovacijoms) ateityje, nei į tai, kokia yra dabartinė situacija statinei konkurencijai po konkrečių išimtinių teisių pasinaudojimo. Vis dėlto šiuo metu protingumo taisyklės taikymo perspektyvas apunkina tai, kad nėra visiškai aišku, ar teigiamas išimtinių teisių poveikis turėtų būti atliekamas pagal SESV 101 str. 1 d., ar pagal SESV 101 str. 3 d. ES konkurencijos teisės taisyklėse numatyta, kad dinaminis veiksmingumas turėtų būti vertinamas tik per SESV 101 str. 3 d. nuostatas⁵⁰. Tačiau kai kada ES teismai pritaikydavo išimtinių teisių teigiamo poveikio vertinimą ir per *protingumo taisyklės* taikymo prizmę, pavyzdžiui *Nungesser*⁵¹, *Pronuntia*⁵², *Remia*⁵³ ir *Huawei*⁵⁴ bylose. Vis dėlto yra naujausių bylų, kuriose teismai griežtai atsisakė taikyti *protingumo taisyklę*, motyvuodami tuo, kad teigiamas išimtinių teisių poveikis turėtų būti vertinimas tik pagal SESV 101 str. 3 d., kadangi kitoks įvertinimas yra neįmanomas⁵⁵. Tačiau pritariama doktrinai⁵⁶, kad dinaminio veiksmingumo vertinimas pagal 101 str. 3 d. nuostatas nėra pagrįstas intelektinės nuosavybės teisių apsaugos atžvilgiu. Griežtai laikantis SESV 101 str. 1 d. ir 3 d. struk-

49 Whish, *supra note*, 14: 142; Davis, *supra note*, 7: 905–906, „Generalinio advokato P. Léger 2001 m. liepos 10 d. išvada byloje J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh and Price Waterhouse Belastingadviseurs BV prieš Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten (Nr. C-309/99)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=46497&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4576646>.

50 Technologijų susitarimų gairės, *supra note*, 9: 9.

51 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1982 m. birželio 8 d. sprendimas byloje L. C. Nungesser KG ir Kurt Eisele prieš Europos Komisiją (Nr. C-258/78)“, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0258>.

52 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. sausio 28 d. sprendimas byloje Pronuptia de Paris GmbH prieš Pronuptia de Paris Irmgard Schillgallis (Nr. C-161/84)“, Curia, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=93349&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4578253>.

53 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Remia BV prieš Europos Komisiją (Nr. C-42/84)“, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61984CJ0042>.

54 Huawei Technologies Co. Ltd prieš ZTE Corp., *supra note*, 3.

55 Lundbeck Ltd. prieš Europos Komisiją, *supra note*, 4; Generics (UK) Ltd. prieš Competition and Markets Authority, *supra note*, 6.

56 Drexel, *supra note*, 8: 19–21.

tūros, tai reikštų, kad, atliekant poveikio vertinimą pagal SESV 101 str. 1 d. konstrukciją, beveik visi licencijavimo susitarimai, kurie yra susiję su intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimu, prieštarautų SESV 101 str. 1 d. nuostatomis tiek, kiek jie pasireiškia statinės konkurencijos apribojimu. Tokiu atveju nebūtų atsižvelgiama į tai, kokią naudą suteikia intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas inovacijoms ir dinamiškai konkurencijai bei kokį neigiamą poveikį paskatoms diegti inovacijas turės išimtinių teisių apribojimas. SESV 101 str. 3 d. nuostatos yra skirtos išsiaiškinti daugiau tai, ar veiksmingumo padidėjimas, kuris atsiranda susitarimo pagrindu, gali nusverti paskirstomojo veiksmingumo nuostolius, atsirandančius dėl tame pačiame susitarime įtvirtintų statinės konkurencijos apribojimų ir / ar dėl to vartotojai gauna teisingą efektyvumo dalį. Tačiau SESV 101 str. 3 d. nuostatos nėra sukonstruotos įvertinti intelektinės nuosavybės teisių egzistuojančios naudos ir išimtinių teisių apribojimo nuostolius. Intelektinės nuosavybės teisių sistema yra sukonstruota taip, kad ji maksimaliai skatintų inovacijas ir dinamišką konkurenciją, tačiau reikštų ir tam tikrus statinės konkurencijos apribojimus. Bet toks skatinimas ir tokie apribojimai nėra susitarimo pagrindu atsirandančio leidimo naudoti technologiją rezultatas. Tai yra intelektinės nuosavybės teisių sistemos, leidžiančios šalims apriboti statinę konkurenciją, rezultatas, kuris užtikrina tai, kad intelektinės nuosavybės teisės reglamentuota išimtinių teisių vertė nesumažėtų. Esamas požiūris neatitinka to, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises, todėl išimtinių teisių turėtojų veiksmai neproporcingai varžomi.

Įvertinus koncentruotą tyrimą, galima teigti, kad ES konkurencijos teisėje įtvirtintame ekonominiame požiūryje nėra tinkamai suderintos skirtingos konkurencijos formos ir skirtingi ekonominiai požiūriai į intelektinės nuosavybės teises. Šiuo metu ES konkurencijos teisės ekonominis požiūris yra pakankamai abstraktus intelektinės nuosavybės teisių naudos įvertinimo atžvilgiu ir labiau laikosi statinio nei dinamiško požiūrio į intelektinės nuosavybės teises. ES konkurencijos teisės pasirinkta dinaminio veiksmingumo koncepcija suteikia galimybių riboti inovacijas ir išimtines teises tiek, kiek tai pasireiškia esamos konkurencijos apribojimu. Tokiu ribojimu nėra atsižvelgiama į galimą grėsmę inovacijoms, jeigu išimtinės teisės bus apribotos statinės konkurencijos naudai, ir į išimtinių teisių naudą inovacijoms, jeigu jos nebus apribotos. Toks požiūris neatitinka to, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises, todėl išimtinių teisių turėtojų veiksmai yra neproporcingai varžomi.

2. Alternatyvus problemų sprendimo metodas

Siekiant suvaldyti ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises problemas, šio tyrimo autorius pateikia alternatyvų metodą. Šis metodas yra pateikiamas, remiantis aukščiau pasiūlytu imitacinių veiksmų atskyrimo požiūriu, kurį papildo kai kurie skirtingi doktrininiai darbai. Šiame tyrime siūlomas metodas galėtų būti taikomas vertinant, ar intelektinės nuosavybės teisių turėtojų veiksmai turi būti apriboti ES konkurencijos teisės.

Pirma, iš pradžių siūlytina nustatyti sritį, kurioje susiduria intelektinės nuosavybės teisė ir ES konkurencijos teisė. Siekiant tai nustatyti, siūlytina remtis *keturių sričių* teorija⁵⁷. Šios teorijos esmė ta, kad intelektinės nuosavybės teisių sistema ir konkurencijos teisė turi po dvi atskiras sritis, kuriose gali būti taikomos arba netaikomos. Kai šios sritys yra sujungiamos, galima nustatyti konkrečias situacijas, kuriose susiduria intelektinės nuosavybės teisė ir konkurencijos teisė (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Sritys	Veiksmai	Intelektinės nuosavybės teisė	Konkurencijos teisė	Konfliktas
1	Yra	Taikoma	Netaikoma	Nėra
2	Yra	Taikoma	Taikoma	Yra
3	Yra	Netaikoma	Netaikoma	Nėra
4	Yra	Netaikoma	Taikoma	Nėra

Pirmojoje srityje – situacijos, kai intelektinės nuosavybės teisė yra taikoma, išimtinės teisės yra suteiktos pagal įstatymą, tačiau nėra atliekami jokie veiksmai, kurie galėtų būti priskiriami antikonkurenciniams. Antrojoje srityje – situacijos, kai intelektinės nuosavybės teisė yra taikoma, išimtinės teisės yra suteiktos pagal įstatymą, tačiau jų įgyvendinimas reiškia ir antikonkurencinius veiksmus. Trečiojoje srityje – situacijos, kai intelektinės nuosavybės teisė nėra taikoma, išimtinės teisės nėra suteikiamos pagal įstatymą ir / arba jos yra pasibaigusios, tačiau taip pat nėra ir antikonkurencinių veiksmų. Ketvirtajai sričiai priskiriamos situacijos, kai intelektinės nuosavybės teisė nėra taikoma, išimtinės teisės nėra suteikiamos pagal įstatymą ir / arba jos yra pasibaigusios, tačiau yra atliekami konkurenciniai veiksmai⁵⁸. Kaip matyti, didelių problemų dėl 1-osios, 3-iosios ir 4-iosios sričių nekyla. Esminė problema – 2-ojoje srityje, kai yra nustatoma, kad išimtinės teisės yra galiojančios, išimtinių teisių turėtojas įgyvendina jam suteiktas išimtinės teises taip, kaip numato intelektinės nuosavybės teisių sistema, tačiau toks išimtinių teisių įgyvendinimas pagal konkurencijos teisės sistemą reiškia antikonkurencinius veiksmus. Tokiu atveju siūlytina nustatyti inovacijų ir konkurencijos santykį⁵⁹.

Antra, nustatant inovacijų ir konkurencijos santykį, siūlytina įvertinti, ar konkrečiomis išimtinėmis teisėmis yra ribojama: (i) statinė konkurencija; (ii) dinamiška konkurencija; ar (iii) dinamiška ir statinė konkurencija kartu. Tiek, kiek nustatoma, kad ribojama statinė konkurencija, tai savaime nesuteikia pagrindo daryti vienareikš-

57 Mizaras, *supra note*, 12: 617–618; Wolfgang Fikentscher „The Draft International Antitrust Code (DIAC) in the Context of International Technological Integration.“, *Chicago-Kent Law Review* 72 (1996): 540–541, <https://core.ac.uk/download/pdf/217423129.pdf>.

58 Fikentscher, *op. cit.*, 540–541.

59 Turner, *supra note*, 16: 1.03.

miškos išvados, kad tokie išimtinųjų teisių turėtojų veiksmai turėtų būti pripažinti neteisėtais. Įvertinus minėtus skirtingus ekonominius požiūrius, galima spręsti, kad inovacijas skatina išimtinųjų teisių apsauga, teisingas atlygis ir konkurencinis spaudimas. Tačiau inovacijos gali būti maksimaliai skatinamos ir be konkurencinio spaudimo, bet be išimtinųjų teisių apsaugos – ne. Todėl vien tai, kad išimtinės teisės riboja statinę konkurenciją, tai savaime nereiškia, kad inovacijų nėra siekiama ir jos nėra skatinamos. Todėl siekiant išvengti inovacijų v. konkurencija konflikto, siūlytina atlikti poveikio vertinimą statinei ir dinamiškai konkurencijai⁶⁰.

Trečia, atliekant poveikio vertinimą statinei ir dinamiškai konkurencijai, siūlytina remtis minėtu imitacinių veiksmų atskyrimo požiūriu. Šiame etape derėtų subalansuoti skirtingus ekonominius požiūrius į intelektinės nuosavybės teises, atsižvelgiant į visas – teigiamas ir neigiamas išimtinųjų teisių įgyvendinimo ir išimtinųjų teisių apribojimo aplinkybes, pripažįstant: (i) intelektinės nuosavybės teisių naudą dinamiškai konkurencijai ir inovacijoms; (ii) konkurencijos teisės naudą inovacijoms ir dinamiškai konkurencijai; (iii) intelektinės nuosavybės teisių pagrindu atsirandančią imitacijų grėsmę, kuri gali apriboti statinę konkurenciją; ir (iv) konkurencijos teisės apribojimų pagrindu atsirandančią tikrųjų išimtinųjų teisių turėtojų veiksmų apribojimo grėsmę, kuri tiesiogiai skatina inovacijas ir dinamišką konkurenciją. Tokiu atveju siūlytina atlikti tokį poveikio vertinimą, kuriuo būtų galima tinkamai atskirti poveikį statinei konkurencijai tik imituojant intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą nuo poveikio statinei konkurencijai, kai intelektinės nuosavybės teisės yra realiai įgyvendinamos. Tiek, kiek intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas nėra imitacijos, tiek konkurencijos teisė neturėtų apriboti tokių veiksmų.

Ketvirta, siekiant išsiaiškinti, ar intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimai, kuriais yra ribojama statinė konkurencija, tačiau yra skatinama dinamiška konkurencija, yra tik imitacijos, siūloma tam tikra alternatyva *specifinei teisių dalyko doktrinai*. Plačiąja prasme *specifinė teisių dalyko doktrina* yra teisių egzistavimo ir įgyvendinimo antrasis požiūris, kuris nustato, kad ES konkurencijos teisė turi įsikišti ir roboti tik intelektinės nuosavybės įgyvendinimą ir tik tiek, kiek intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas prieštarauja, nėra susijęs su tokių teisių egzistavimu ir / ar peržengia jo ribas, t. y. konkretūs veiksmai išeina už teisių egzistavimo ribų⁶¹. Tačiau teisingiau būtų manyti, jog *specifinė teisių dalyko doktrina* yra tam tikras *protingumo taisyklės* pakaitalas ES rinkoje, kurį kai kada mėgindavo pritaikyti teismai, spręsdami, ar konkurencijos teisė turėtų apriboti išimtinės teises⁶². Tam tikros kategorijos bylose teismai spręsdavo, kad jeigu išimtinųjų teisių įgyvendinimas neviršija to, kas yra objektyviai būtina pagal intelektinės nuosavybės teises, tai tokie veiksmai neturi būti

60 Turner, *supra note*, 16: 1.04.

61 Turner, *supra note*, 16: 1.05, 1.08.

62 Davis, *supra note*, 7: 945–948.

apribojami konkurencijos teisės⁶³. Todėl siekiant išsiaiškinti, ar išimtinių teisių turėtojas tik imituoja tinkamą išimtinių teisių įgyvendinimą, šio tyrimo autorius siūlo alternatyvą minėtai doktrinai ir siūlo atsižvelgti į tai: (i) ar veiksmai ir / ar susitarimai, kurie riboja statinę konkurenciją, yra susiję su konkrečiu intelektinės nuosavybės teisių saugomu objektu; (ii) kokie yra šio konkretaus intelektinės nuosavybės teisės saugomo objekto suteikiamų išimtinių teisių tikslai; (iii) ar statinę konkurenciją ribojančiu susitarimu ir / ar veiksmu siekiama šių tikslų; ir (iv) ar statinę konkurenciją ribojančiu susitarimu ir / ar veiksmu neviršijama to, kas yra būtina pagal konkretaus intelektinės nuosavybės teisių saugomo objekto suteiktas išimtines teises. Tiek, kiek galima konstatuoti šių sąlygų egzistavimą, tiek galima teigti, kad išimtinių teisių turėtojo veiksmai nėra imitacija, todėl tokie išimtinių teisių turėtojų veiksmai galėtų būti pateisinami net jeigu jie ir pasireiškia statinės konkurencijos apribojimu.

Šiame tyrime pateiktu metodu siūloma pateisinti statinės konkurencijos apribojimus, pripažįstant intelektinės nuosavybės teisių egzistuojančią naudą inovacijoms ir dinamiškai konkurencijai, tačiau su sąlyga, kad yra būtina tinkamai atskirti išimtinių teisių turėtojų imitacijas nuo tikrųjų veiksmų, kurie realiai skatina inovacijas ir dinamišką konkurenciją. Tikėtina, kad siūlomas metodas galėtų padėti tinkamai suvaldyti egzistuojančias konkurencijos išraiškų ir skirtingų ekonominių požiūrių derinimo problemas. Tačiau konstatuotina, kad šis metodas, neatlikus atskiro praktinio tyrimo, kol kas yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Išvados

1. ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises tyrimas atskleidė, kad ES konkurencijos teisėje įtvirtinta ekonominio bendrumo prielaida ir esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos ekonominis požiūris suteikia galimybių neproporcingai riboti intelektinės nuosavybės teises tiek, kiek šių teisių įgyvendinimas: (i) riboja paskatas diegti inovacijas; ir / arba (ii) yra nukreiptas į esamos konkurencijos mažinimą.
2. Dinaminio veiksmingumo koncepcijos tyrimas atskleidė, kad pasirinktu požiūriu nėra tinkamai atsižvelgiama į teisinę intelektinės nuosavybės teisių pusę, kuri suteikia pagrindą teigti, kad statinės konkurencijos apribojimas gali būti ne ūkio subjektų valinių veiksmų, bet įstatyme garantuotų išimtinių teisių apsaugos rezultatas, kuriuo siekiama ne tik tinkamos išimtinių teisių turėtojų apsaugos, bet ir didesnės inovacijų plėtros.
3. Tyrimas taip pat atskleidė, kad pasirinktu ekonominiu požiūriu nėra tinkamai atsižvelgiama į galimą grėsmę inovacijoms, jeigu išimtinės teisės bus ribojamos statinės konkurencijos naudai, neįvertinant galimos išimtinių teisių

---

63 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. vasario 25 d. sprendimas byloje Windsurfing International Inc. prieš Europos Bendrijos Komisiją (Nr. C-193/83)“, *European Court Reports 1986-00611*, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61983CJ0193>.

naudos dinamiškai konkurencijai ir inovacijoms. Toks ES konkurencijos teisės pasirinktas ekonominis požiūris neatitinka to, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises.

4. Remiantis *Schumpeter* ir *esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos* ekonominių požiūrių lyginamuoju tyrimu, darytina išvada, kad tinkamiausias būdas išspręsti egzistuojančias problemas yra išimtinių teisių turėtojų realių veiksmų atskyrimas nuo imitacijų, kuriomis išimtinių teisių turėtojai riboja statinę konkurenciją tik prisidengdami intelektinės nuosavybės teisėmis.
5. Siekiant išsiaiškinti, ar išimtinių teisių turėtojas tik imituoja tinkamą išimtinių teisių įgyvendinimą, siūlytina atsižvelgti į tai: (i) ar veiksmai ir / ar susitarimai, kurie riboja statinę konkurenciją, yra susiję su konkrečiu intelektinės nuosavybės teisių saugomo objektu; (ii) kokie yra šio konkretaus intelektinės nuosavybės teisės saugomo objekto suteikiamų išimtinių teisių tikslai; (iii) ar statinę konkurenciją ribojančiu susitarimu ir / ar veiksmu siekiama šių tikslų; ir (iv) ar statinę konkurenciją ribojančiu susitarimu ir / ar veiksmu neviršijama to, kas yra būtina pagal konkretaus intelektinės nuosavybės teisių saugomo objekto suteiktas išimtines teises. Tiek, kiek galima konstatuoti šių sąlygų egzistavimą, tiek galima teigti, kad išimtinių teisių turėtojo veiksmai nėra imitacija, todėl tokie išimtinių teisių turėtojų veiksmai galėtų būti pateisinami net jeigu jie ir pasireikštų statinės konkurencijos apribojimu.

THE PROBLEMS OF THE ECONOMIC APPROACH OF EU COMPETITION LAW TO INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Paulius Grendelis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *A trend in litigation is rapidly emerging in the EU market, where the actions of holders of exclusive rights are restricted based on the existing economic approach of EU competition law to intellectual property rights. This fact presupposes the need to examine this economic approach and determine whether the actions of holders of exclusive rights are restricted disproportionately, without regard to the potential consequences of such restrictions and the existing benefits of intellectual property rights. This article addresses the problems of the economic approach of EU competition law to intellectual property rights, which make it highly likely that the current actions of holders of exclusive rights are restricted disproportionately at the expense of innovations in favour of the existing effective competition. This article also aims to develop an alternative and more dynamic economic approach of EU competition law to intellectual property rights, which could justify the actions of holders of exclusive rights not only in terms of elements*

relevant to EU competition law, but also in terms of the benefit of the existing system of intellectual property rights.

Keywords: *competition law, intellectual property right, economic approach, economic commonness, static competition, dynamic competition, dynamic efficiency, rule of reason.*

Paulius Grendelis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptis: intelektinės nuosavybės teisė, konkurencijos teisė.

Paulius Grendelis, PhD candidate at the Private Law Institute at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: intellectual property rights, competition law.